

Suvremena obitelj i odgoj djece

Sušak, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:204527>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE, PULA
FAKULTET ODGOJNO-OBRAZOVNIH ZNANOSTI

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ

ZAVRŠNI RAD

Suvremena obitelj i odgoj djece

Kandidat: Katarina Sušak

Kolegij: Sociologija odgoja i obrazovanja

Mentor: prof. dr. sc. Fulvio Šuran

Pula, travanj 2022.

Sadržaj

1.	UVOD	1
1.1.	Predmet i cilj rada.....	1
1.2.	Izvori i metode prikupljanja podataka	1
1.3.	Sadržaj i struktura rada.....	2
2.	OBITELJ U SUVREMENOM DRUŠTVU	3
2.1.	Transformacija tradicionalne obitelji	4
2.2.	Usporedba tradicionalne i moderne obitelji.....	6
2.3.	Značaj obitelji.....	7
2.4.	Demografske promjene i promjene u strukturi obitelji	9
2.4.1.	Pluralizacija obiteljske strukture	9
2.4.2.	Individualizacija kao društveni proces	11
2.5.	Slobodne veze i zasnivanje obitelji	13
3.	SUVREMENI ODGOJ DJECE.....	14
3.1.	Suvremene roditeljske uloge	15
3.2.	Suvremeni trendovi majčinstva i očinstva.....	17
3.3.	Roditeljstvo izjednačeno s ravnopravnim partnerstvom	18
3.4.	Proturječnosti suvremenog roditeljstva	19
3.5.	Usklađivanje vanjskog rada i roditeljske uloge.....	21
3.6.	Utjecaj obiteljskih odnosa na dječji razvoj.....	24
4.	ZAKLJUČAK	26
5.	LITERATURA.....	28

SAŽETAK

Obitelj i roditeljstvo su kamen temeljac društva. Brojne društvene, ekonomske i demografske promjene u svijetu uvjetuju promjene u cjelokupnoj organizaciji obiteljskog života, pa i vrednotama. Pitanja vezana uz obitelj, njenu strukturu, odnose unutar obitelji i uloge koje pojedinci zauzimaju su ključna pitanja razumijevanja društva, što upućuje i na njihovu sociološku relevantnost.

Gospodarski, socijalni i moralni kontekst suvremenog zapadnog društva proizveo je značajne promjene unutar obitelji. Liberalizam koji se pojavio kao dominirajuća vrijednost u posljednjih nekoliko desetljeća imao je za posljedicu jačanje filozofije individualizma i veće mogućnosti slobode izbora načina života. Mijenjaju se uloge muškarca, žene i djece, a što je rezultiralo pojavom nepreglednih promjena u partnerskim i obiteljskim oblicima života. Navedene promjene u postmodernim obiteljima odrazile su se na odgojne mogućnosti obitelji, kao i na samu prirodu obiteljskog odgoja.

1. UVOD

Obitelj je osnovna društvena jedinica. Obitelj i odnosi unutar obitelji su temelj za razvoj zdravog pojedinca. Pojam obitelji i odgoja djece se mijenjaju diljem svijeta te su vidljive promjene u njihovom značenju od prije nekoliko godina. Suvremenoj obitelji svojstvena je raznolikost. Na razvoj zapadnih društava utjecali su procesi industrijalizacije, individualizacije, a ideologije liberalizma i neoliberalizma, koje vode do demokratizacije odnosa, oblikuju suvremeno društvo.

1.1. Predmet i cilj rada

Obitelj i odgoj djece su temeljne institucije društva, a proces modernizacije i individualizacije utjecali su na promjene vrijednosti te pojavu različitih oblika obiteljskih i odgojnih struktura. Moderno društvo je okarakterizirano odbacivanjem roditeljske uloge, smanjenjem broja djece, odgađanjem rođenja djece te povećanjem broja samohranih roditelja. Odgoj djece se u modernom društvu smatra jednim od temeljnih, najodgovornijih i najtežih društvenih uloga individualca. Društvena politika je usmjerila pažnju na usklađivanje poslovnog svijeta s roditeljskom ulogom te uspostavljanje ravnopravnosti između muškaraca i žena. Cilj ovog rada je prikazati teorijsku analizu suvremene obitelji te odrednica koje trenutno utječu na roditeljstvo i oblikuju ga. Suvremeno društvo je promijenilo pogled na odgoj djece, a promijenio se i način života ljudi.

1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci za potrebe istraživanja u radu prikupljaju se primjenom sekundarnog istraživanja. Na taj način, prikupljaju se i analiziraju već postojeći podaci iz ranijih istraživanja koji su dostupni u knjigama, člancima te na internetskim stranicama. Za potrebe istraživanja u radu koriste se brojni podaci iz knjiga. Od internetskih izvora korišteni su autorski članci sa različitih internetskih stranica zatim službene stranice centra za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje Sirius.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Uvod ovog rada predstavlja temeljne postavke i odrednice rada, koji je predmet istraživanja kojim se rad bavi, cilj i metode istraživanja. Zatim se opisuju izvori koji su se koristili za istraživanje i objašnjava strukturu sadržaja rada.

Drugi dio rada govori o obitelji kao temeljnoj društvenoj instituciji, obitelj u suvremenom društvu, kako se tradicionalna obitelj transformirala. Zatim se uspoređuje tradicionalna i moderna obitelj, značaj obitelji te se objašnjavaju demografske promjene koje su se dogodile u strukturi obitelji te slobodne veze i zasnivanje obitelji.

U trećem dijelu rada objašnjen je suvremeni odgoj djece, roditeljske uloge, suvremeni trendovi majčinstva i očinstva, roditeljstvo izjednačeno ravnopravnošću partnerstva. Zatim su objašnjene proturječnosti suvremenog roditeljstva, usklađivanje vanjskog rada i roditeljske uloge te način na koji obiteljski odnosi utječu na dječji razvoj.

Na samom kraju rada nalazi se zaključak te popis literature.

2. OBITELJ U SUVREMENOM DRUŠTVU

Obitelj je najstarija poznata institucija čiji pojam potječe sa Zapada. Različita društva koriste ovaj pojam za opisivanje različitih odnosa i prenošenje različitih značenja (Stacey, 1996, 38). Kako bi se točno definirala obitelj, potrebno je razmotriti povijesni kontekst nastanka obitelji, koji svoje početke nalazi u Bibliji. Obitelj je opisana kao sjedinjenje muškarca i žene u sakramentu braka (Post 1-2), a ženidba i brak muškarca i žene javljali su se kao najčešći oblik monogamne zajednice, no također su postojali različiti oblici poligamne zajednice.

U današnjoj generaciji postoji mnogo oblika obiteljske kompozicije koja doprinosi tome kako društvo definira obitelj. Postoji tradicionalna obitelj u kojoj postoje heteroseksualni roditelji i biološka djeca. Tu je i moderna obitelj u kojoj postoji šira kombinacija, prošireni odnosi i izvanbračna djeca. U cijelosti od svih oblika obiteljskog sastava, obitelj igra važnu ulogu s funkcijom koja će doprinijeti ravnoteži društva. Gledajući dalje u manji obrazac društva, imati obitelj je značajna komponenta života svakog pojedinca. Obiteljske veze mogu donijeti pozitivnost, snagu i sreću, ali mogu donijeti i teške izazove.

U Statističkom ljetopisu Republike Hrvatske (2001, str.74; prema Puljiz i Zrinščak, 2002) obitelj se definira: „Obitelj je uža obiteljska zajednica u okviru istog kućanstva, koja se sastoji od roditelja (jednog ili oba) i njihove djece koja nisu u braku (zakonskom ili izvanbračnoj zajednici), od muža i žene bez djece ili muškarca i žene koji žive u izvanbračnoj zajednici.“ Ova definicija je u skladu sa metodologijom koja se primjenjuje u europskim državama. U SAD-u se obitelj pak definira kao skupina dviju ili više osoba (od kojih je jedna glava kućanstva) koje su povezane rođenjem, brakom ili usvajanjem i koje žive zajedno.

U mnogim izvorima, obitelj se navodi kao skup osoba koju čine roditelji i njihova djeca, neovisno o tome žive li zajedno ili ne. Oblik obitelji se s godinama mijenjao, shodno društvenim, kulturnim i političkim promjenama (Benveniste, 1972, 36). Kroz povijest se mijenjala veličina obitelji te postoje mala ili velika obitelj, velika ili proširena i rodovska obitelj (Janković, 2008, 73). U većini Europe i Sjevernoj Americi obitelj je postala sinonim nuklearnom kućanstvu kojeg sačinjavaju vjenčani, heteroseksualni par i njihova biološka ili usvojena djeca (Stacey, 1996).

Kontinuirane transformacije društva izazvale su i transformacije obitelji, koje se prilagođavaju društvenim promjenama i zahtjevima (Ljubetić, 2006, 2). Funkcija obitelji odnosi se na zadovoljavanje primarnih i sekundarnih ljudskih potreba, a odnose se na socijalizaciju, njegu, suočavanje sa životnim situacijama (Nimac, 2010). Obitelj je shvaćena kao temeljna institucija društva, a njezina je privatnost zajamčena zakonom. Ona je primarna društvena zajednica od vitalne važnosti za svakog pojedinca (Nimac, 2010, 26), a najviše za djecu koja u ovakvoj zajednici stječu iskustva i znanja te izgrađuju vlastite stavove koji su potrebni za samostalno življenje.

Brak i obitelj su mjesto sigurnosti, međusobnog prihvaćanja i mjesto slobode bez ograničenja u vlastitom djelovanju. Koliko god se društvo trudilo preuzeti neke zadaće obitelji, ono ju nikada neće moći u potpunosti zamijeniti, niti joj pronaći neku blisku alternativu (Mijatović, 1995).

2.1. Transformacija tradicionalne obitelji

Razvoj i transformacija društva utječe na sve strukture društva. Obitelj, kao ključna institucija društva, prilagođava se društvenim zahtjevima i potrebama te se i sama mijenja. Teorijska polazišta, uz povijesna, ali i suvremena istraživanja u sklopu društvenih znanosti, dovode do različitih poimanja i razilaženja u funkcijama obitelji te ona postaje predmetom političkih rasprava. (Haralambos, Holborn, 2002). Unatoč činjenici da se obitelj mijenja (po strukturi, obilježjima, vrijednostima), njezina važnost je neupitna u svim razdobljima razvoja društva.

Promjene u obitelji neminovno utječu na značajke roditeljstva, kao jednu od rijetkih osnovnih i univerzalnih uloga i funkcija pojedinaca, stoga je potrebno navesti neke od značajnijih utjecaja i promjena. Transformacije u obitelji mogu se proučavati kroz sferu društvenih kretanja koja se događaju na globalnom planu. Sve do sredine 20. stoljeća, može se govoriti o tradicionalnoj obitelji koja je bila dio veće srodničke mreže. U predindustrijskom razdoblju, ta se tradicionalna obitelj tumači kao klasična proširena obitelj temeljena na rodbinskim vezama, patrijarhatu i autoritetu muškog člana obitelji. (Haralambos, Holborn, 2002).

Općeprihvaćeni model obitelji obuhvaća muškarca – hranitelja i majku – domaćicu (Nikodem, Aračić, 2005), a ovaj model je posebno promoviran od strane funkcionalista, u okviru najprikladnijih funkcija za sistem podjele rada. Haralambos i Holborn (2002) definiraju četiri glavne transformacije društva koje su započele krajem 18. st. i početkom 19. st., a unijele su promjene u obitelji: industrijalizam, kapitalizam, urbanizacija i liberalna demokracija. Navedenim društvenim procesima proširena obitelj slabi, a tvorničkim sustavom i radom izvan kuće, članovi obitelji napuštaju domove, te funkcije obitelji preuzimaju vanjske institucije (Ljubetić, 2006).

Jedna od najznačajnijih funkcija obitelji postaje potrošačka funkcija, odnosno obitelj kao potrošačka zajednica modernog društva, umjesto ekonomske funkcije tradicionalne obitelji. Izolacijom od šire srodne mreže i proširene obitelji, roditelji i djeca se odvajaju te nastaje oblik obitelji koji je i danas karakterističan za mnoga društva – nukleusna¹ obitelj (Giddens, 2007). Iako su neki od tradicionalnih obrazaca obitelji i dalje prisutni, započinju promjene u privatnoj sferi obiteljskih odnosa, odnosno privatna, emocionalna sfera (i funkcija) obitelji jača.

Procesi modernizacije društva dovode do ekonomskih i političkih promjena obiteljskog života, a zahvaljujući feminističkim pokretima, otkriva se i mračna strana tradicionalne obitelji. Feministicama se pridružuju marksisti te sve veći broj sociologa promatra tradicionalnu obitelj u negativnom kontekstu (Gelo, Akrap, Čipin, 2005). Sukladno tome, Milić (2007) ističe kako obitelj nije samo emocionalna zajednica (što je karakteristika postmoderne obitelji), već se odnosi u obitelji temelje na distribuciji moći između članova, a u tradicionalnim patrijarhalnim obiteljima ta moć je oblikovana u smislu autoriteta oca obitelji.

Obiteljska politika je javna politika kojom država, a u širem smislu društvo, djeluju na obiteljske resurse s namjerom poboljšanja položaja, prije svega ugroženih obitelji s djecom (Puljiz i Zrinščak, 2002). Modeli obiteljske politike vezani su uz modele socijalne politike. U suvremenim društvima značajna skrb se posvećuje obitelji, veća su državna davanja obitelji, a dostupne su službe za pomoć obitelji. Državna potpora obitelji počiva na načelu kompenzacije za dodatne financijske napore koje zahtijevaju djeca i stariji te članovi obitelji s posebnim

¹ Nukleusna obitelj je obitelj u kojoj dvoje odraslih ljudi živi u kućanstvu zajedno s vlastitom ili posvojenom djecom. (Giddens, 2007, str. 173)

teškoćama. Državna davanja imaju preventivni karakter kako bi se spriječilo osiromašenje obitelji s mnogo djece i/ili drugih uzdržavanih članova obitelji (Bilan, Matov, 2014, str.125).

Osnovne mjere obiteljske politike čine financijska pomoć te olakšice usmjerene na veće obitelji s djecom (dječji dodatci, porezne olakšice, plaćeni porodni i roditeljski dopusti).

2.2. Usporedba tradicionalne i moderne obitelji

U tradicionalnim obiteljima, više se govori o vezama i zajedništvu kao obitelji, odnosno cjelini. Dok se pojam moderne obitelji fokusira na individualnost te ljudi sve više razmišljaju o prvo o sebi, a tek onda o drugim ljudima. Individualnost je dovela do jednakosti i u slučaju obitelji, svi članovi obitelji moraju biti jednaki. To je koncept koji su usvojile moderne obitelji, u kojima svaki od članova obitelji ima pravo glasa u obiteljskim odlukama i sve se temelji na jednakosti. Iako je navedeni stil obitelji zdrav s jedne strane, postoji nekoliko nedostataka. Jedan od nedostataka je činjenica kako moderni koncepti obitelji narušavaju tradicionalne obiteljske vrijednosti koje su mnoge generacije gradile.

Stariji ljudi se sve manje poštuju, a roditelji koji žive u istom domu s unucima, smatraju se teretom. Tradicionalna obiteljska struktura uključivala je zaposlenog oca, majku kućanicu, djecu i sve bliže rođake. Dok moderna obitelj stvara nove modele obitelji nastale posljedicom razvedenih brakova, izvanbračne veze ili prisustvom samohranih roditelja. Ne postoji jasan odgovor koji su glavni uzroci i razlozi život ljudi u nepotpunoj obitelji, no to nikako ne implicira nižu kvalitetu življenja (Rosić, Zloković, 2002). Definicija obitelji se mijenja s modernim trendovima kao što su rastave brakova, vanbračna zajednica, ponovno sklapanje braka te dovode do brojnih društvenih promjena koje su uvjetovale i promjene u definiranju obitelji.

Razlika u funkcioniranju moderne i tradicionalne obitelji stvorila je potrebu organizacije dnevnih zadaća u obitelji, vodstva unutar obitelji, kohezivnosti, promjenama u razvoju i obiteljskim vrijednostima (Murdoch, 1965, 1988; Harway, 1996, 7, prema Rosić, Zloković, 2002). Suvremena obitelj se suočava s mnogim problemima i pritiscima današnjice koji

stvaraju osjećaj usamljenosti, otuđenosti, nerazumijevanja te nedovoljne kompetentnosti u odgoju djece i mladih.

Ubrzani život i okruženost stresom, uzrokovao je slabljenje društvenih veza, stvaranje individualnog života i potaknuo stvaranje nekolicine egzistencijalnih problema s kojima se suočavaju suvremene obitelji. Prema navedenom se zaključuje kako su strukturne promjene obitelji dovele do neadekvatnih definicija obitelji jer su potaknule shvaćanje obitelji kao institucije koju čine heteroseksualni roditelji i njihova djeca.

Postoji definicija obitelji koja kao obitelj navodi dvoje ili više osoba koje zajednički priređuju, dijele intiman život i donose zajedničke odluke (Olson, DeFrain, 1994, 9, prema Rosić, Zloković, 2002). Rezultat promjena koje su utjecale na temeljnu društvenu instituciju obuhvaća područje biološke povezanosti, bračnog statusa, roditeljske uloge i statusa zaposlenosti (Harway, 1996, 9, prema Rosić, Zloković, 2002).

2.3. Značaj obitelji

Duboke promjene koje su zahvatile obitelj poput smanjena broja članova, zapošljavanje žena, pluralizacija obiteljskih oblika, individualizacija, porast broja samačkih kućanstava, nisu ugrozile temeljne vrijednosti obitelji. Pripadnici novih naraštaja samo su promijenili percepciju i očekivanja od obitelji. Novi tip obiteljskih veza, oslonjen na sve veću autonomiju pojedinaca i njihovo moderno međusobno komuniciranje, omogućuje obiteljsku privrženost na distancu (Puljiz, 2003).

Umjesto jednakosti partnera unutar obitelji počinje se govoriti o njihovim individualnim potrebama i težnjama te se nužno postavlja pitanje preraspodjele uloga unutar obitelji (prema Grbac, 2001, 2003). Jedna od najvažnijih dilema suvremene obitelji jest kako naći ravnotežu između potrebe za vlastitim razvojem i samoostvarenjem te skrbi i odgovornosti za članove svoje obitelji, što bi značilo kako pomiriti potrebu za slobodom i nezavisnošću i potrebu za pripadanjem drugima. Kako se mijenja uloga žene u društvu, mijenja se i uniformiranost i stabilnost obitelji, a ova dilema ostaje ista s time da je, zbog sve većih izazova na profesionalnom planu, možda još i izraženija.

Dominantne vrednote u obitelji odražavaju se i u odgoju djece. Američka kultura visoko vrednuje individualizam, zadovoljstvo samim sobom, osobni razvoj te u skladu s tim roditelji ističu razvoj dječje nezavisnosti. U usporedbi s bijelcima koji propadaju dominantnoj kulturi, djeca porijeklom iz etničkih manjinskih skupina socijalizirana su tako da više vrednuju suradnju, dijeljenje s drugima, uzajamnost, odgovornost prema drugima i međuzavisnost (Raboteg Šarić, Pečnik, Josipović, 2003). Djeca iz obitelji američkih Meksikanaca odgajaju se, unutar iste države, više u skladu s kulturom svojih roditelja.

U takvim su obiteljima veze s užom obitelji čvršće, obitelj se visoko vrednuje, češća je interakcija s proširenom obitelji, a djecu se uči da vrednuju suradnju, obiteljsko jedinstvo i solidarnost, a manje natjecanje i osobno postignuće (Harrison i sur., 1990: prema Demo i Cox, 2000). Obitelj prenosi i socijalizira moralne vrednote. Utjecaj individualističke kulture očituje se u sve manjoj želji građana da se posvete ne samo vlastitim interesima nego i općem dobru, u velikoj stopi nejednakosti u zaradama i sve većoj razlici između bogatih i siromašnih, sve manjem postotku glasača koji izlaze na izbore, manjem sudjelovanju u građanskim inicijativama i udrugama građana, slabijem povjerenju u ljude i gubitku društvenih veza i sve većoj sebičnosti.

Unatoč tome, istraživanja su pokazala da su bliski obiteljski odnosi važni svim građanima, bez obzira na strukturu obitelji, rasu ili etničku pripadnost. Promjene koje se događaju u obitelji nameću potrebu veće i raznovrsnije društvene potpore obiteljima. Roditelji su odgovorni za odgoj djeteta, ali jednako tako postoji i odgovornost države koja treba roditeljima pružati podršku u obavljanju roditeljske uloge, odnosno stvoriti uvjete za kvalitetno roditeljstvo. (Maleš, 2012, str.13)

2.4. Demografske promjene i promjene u strukturi obitelji

Klasična definicija obitelji kao skupine pojedinaca povezanih brakom, krvnom vezom ili usvajanjem sve više se dovodi u pitanje. Niz demografskih pokazatelja u zapadnoeuropskim zemljama ukazuje na strukturne promjene suvremene obitelji. Stope fertiliteta svugdje su u Europi zabilježile veliki pad, sve više se odgađa dob rađanja prvoga djeteta, a bilježi se i smanjenje broja sklopljenih brakova te povećanje broja rastavljenih brakova. Istodobno je porastao i broj djece koja se rađaju izvan braka. Prototip obitelji – zaposleni otac i majka kod kuće- sve se manje susreće.

Suvremena obitelj sada su jednoroditeljske obitelji, slobodne izvanbračne veze, rekonstruirane² obitelji, bračni partneri koji žive odvojeno, samačka kućanstva i ostalo (Raboteg Šarić, Pečnik, Josipović, 2003). Pluralizacija obiteljskih oblika donosi nove socijalne rizike koje je pokrivala obitelj. Mnoga samačka kućanstva, jednoroditeljske i rekonstruirane obitelji trebaju veću i raznovrsniju potporu države nego prije. Razvoj i transformacija društva utjecali su na sve segmente društva pa tako i na obitelj kao ključnu društvenu instituciju.

Obitelj se s vremenom počela prilagođavati društvenim zahtjevima i potrebama. Teorijska polazišta i suvremena istraživanja u sklopu društvenih znanosti, dovode do različitih razmatranja funkcija obitelji te ona postaje predmetom političkih rasprava (Haralambos, Holborn, 2002). Iako se obitelj mijenja, njezina važnost je neupitna u svim razdobljima razvoja društva. Promjene u obitelji utječu i na značajke roditeljstva.

2.4.1. Pluralizacija obiteljske strukture

Tradicionalno poimanje obitelji kao zajednice oca, majke i djece, doživjelo je brojne promjene u svojoj strukturi. Vidljivo je kako su nastali novi trendovi poput porast broja razvoda brakova, samohranih roditelja, kohabitacije te pojave restrukturiranih obitelji kao alternativnih tipova obitelji (Giddens, 2007). Pluralizacija obiteljske strukture obuhvaća brakove bez djece, kasnije rađanje prvog djeteta, manji broj sklopljenih brakova, manji broj

² Rekonstituirana obitelj: obitelj u kojoj barem jedan od partnera ima djecu iz prethodnog braka. (Giddens, 2007)

članova kućanstava te porast samaca (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003, str.15). Također su se pojavile nove reproduktivne tehnologije koje uvode novosti u roditeljstvo, čime nastaju mnogobrojne promjene, a za posljedicu imaju stvaranje ili proširenje obitelji koja nije biološki ograničena (Haralambos, Holborn, 2002, str.540).

Moderna obitelj obuhvaća i pojam udomiteljske obitelji koja pruža normalan život napuštenoj djeci bez roditelja i slično. Većina sociologa definira obitelj kao skupinu pojedinaca povezanih brakom, krvnom vezom ili usvajanjem, no pluralizacija dovodi u pitanje klasičnu definiciju obitelji (Scanzoni, 1995 prema Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003). Suvremenu obitelj i odgoj djece najviše definira raznolikost koja je nastala društvenim i ekonomskim čimbenicima. Nikodem i Aračić (2005.) definiraju pojmove društvene funkcije obitelji, moderne institucije, neobveznih brakova, zapošljavanja žena na tržištu rada, smanjenja utjecaja moralnih obveza, zakona o razvodu i slično.

Akrap i Čipin (2005) povezuju gubljenje ekonomske funkcije obitelji sa činjenicom kako djeca postaju financijski teret društva. Položaj žena, povećanje zaposlenih žena, produženo školovanje, opadanje važnosti tradicionalne obitelji, postali su uzroci transformacije obitelji. Transformacija obitelji i pluralizacija obiteljskih struktura utjecali su na društvo u punom značenju te su vezani uz društvena kretanja obitelji.

Radi opadanja društvenog kretanja, razvijene su dvije sociološke teorije u kontekstu socijalne razmjene, objašnjenje od strane Colemana i Caldwell. Coleman (1990.) predlaže teoriju ulaganja i koristi koju budući roditelji imaju od novorođenčadi. Coleman tvrdi kako gubitak funkcija obitelji dovodi do smanjenja koristi od djece, dok se ulaganja povećavaju. Dok teorija tokova sredstava, koju je razvio Caldwell (1982.), tvrdi kako je povećanje vrijednosti djeteta preusmjerilo sredstva od roditelja prema djetetu, dok su u ranijim razdobljima ona bila usmjerena od djeteta prema roditelju (Čudina-Obradović, Obradović, 2006, 208).

Također se javlja društveni problem smanjenja reprodukcije i rođenih. Smanjenje reprodukcije je podijelilo društvo u tri grupe koje se odnose na osobe koje dobrovoljno odgađaju djecu, koje odgađaju ulazak u brak i ulogu roditelja te oni koji radi nesigurnosti ne žele imati djecu (Akrap, Čipin, 2006, 18).

Većina samohranih roditelj su i dalje žene, što potvrđuje činjenicu nejednakosti roditeljstva i smanjenja ravnopravnih partnerskih odnosa. Samohrani roditelji su većinom slabijeg socioekonomskog statusa te se suočavaju s ekonomskim i odgojnim preprekama, no navedeni faktori ne bi trebali utjecati na važnost odgoja djeteta i roditeljske uloge. Sociološka literatura razlikuje veću raznolikost obitelji, netradicionalne oblike, razvode brakova, samohrane obitelji i kohabitacije kao odrednica suvremenog društva. Mnogi progovaraju o mogućem padu pojma obitelji, dok ostali stručnjaci i osobe smatraju kako je ovo velika prekretnica za društvo jer se stvaraju novi oblici obitelji prema vlastitim željama i potrebama.

Giddens (1999.) radi pojma moderne obitelji počinje raspravu o demokratizaciji obitelji koja je obilježena jednakošću, uzajamnim poštovanjem, individualnošću, odgovornim ponašanjem, sporazumnim dogovorima i slično. Nadalje navodi kako se obitelj demokratizira po uzoru na procese javne demokracije, a takav oblik demokracije prikazuje spajan je individualnog izbora i društvene solidarnosti u obiteljskom životu (Giddens, 1999., 94).

Globalizacija i tehnološke promjene su stvorile nesigurno društvo ovisno o tehnologiji, koje je sklono promjenama i povodljivom načinu razmišljanja. Takvo društvo zahtijeva strukturne promjene, no i dalje je obitelj pojam koje označava zajednički život ljudi iste krvi i temeljnu strukturu društva. Globalizacijom se nadalje naglašava individua, ali je obitelj ta koja stvara emocionalnu sigurnost i utočište (Puljiz, 1994). Obitelj se mijenja cirkulacijom društvenih promjena i statusa te prema željama i vrijednostima pojedinaca.

2.4.2. Individualizacija kao društveni proces

Sociološki aspekt ukazuje na značaj individualizacije kao društvenog procesa. Globalna revolucija utječe na osobno mišljenje ljudi i međuljudske odnose, što značajno utječe na promjene u osobnom životu, prvenstveno obitelji (Giddens, 2005.). Društveni proces individualizacije je imao velik utjecaj na obitelj, brak i roditeljstvo, odnosno na obilježja suvremenog društva. Beck (1995.) tvrdi kako individualizacija uključuje širenje područja života u kojima se očekuje vlastito donošenje odluka pojedinaca (Haralambos, Holborn, 2002.). Nikodem i Aračić (2005.) ističu kako se proces individualizacije odnosi na veću

autonomiju pojedinaca prilikom utvrđivanja vrijednosti i normi, uz postupno odvajanje od utjecaja religije i tradicionalnih moralnih normi.

Dencik (1989.) promatra ljude kao slobodne i samostalne individualce. Isto tako ne promatra obitelj kroz tradicijsku važnost, već kao vlastiti dobro pojedinca. Razne društvene promjene utjecale su na ljudske vrijednosti i jačanje individualizma nasuprot kolektivismu kako je bilo prisutno u prijašnjim razdobljima. Individualizam je prvenstveno nastao radi potrebe društva za većom slobodom izbora i raznovrsnih mogućnosti, a prema tome se mijenjala i obiteljska struktura.

U međuljudskim odnosima i navikama, ističe se promjena prioriteta i vrijednosti radi postizanja individualne ekonomske i fizičke sigurnosti i veću pozornost individualci poklanjaju subjektivnim sferama života. Promijenile su se moralne vrijednosti i vrijednosti obiteljskog života. Giddens (2005.) tumači brak kao jedinstvo ljubavi dvoje partnera i emocionalne bliskosti, a djeca su im najveće blago koje posjeduju te koje ih ispunjavaju srećom i blagostanjem. Dok je današnje društvo stvorilo pogled na obitelj i djecu kao izvor troškova i velikih izdataka. Smatraju kako je gradnja karijere važnija od obitelji i da je obitelj ta koja može čekati.

Takav društveni proces dovodi do sukoba individualnih želja, odnosno vlastitih ciljeva s željama djeteta koji utječu na njegov odgoj i razvoj, a kod pojedinaca se javljaju posljedice kasnijeg rađanja prvog djeteta, gradnja karijere te stavljanja vlastitih želja i potreba ispred obitelji. Stoga ne čudi podatak, kako je došlo do povećanja broja nasilja u obitelji, razvoda brakova, napuštene djece i slično. Proces individualizacije utječe na osobne odnose, na razvoj pojedinaca, percepciju bračnih odnosa i obitelj u cijelosti. Individualizacije suvremenu obitelj vodi prema izjednačavanju statusa muškarca i žene te ravnopravnosti roditeljskih uloga.

Iako životne promjene i načini razmišljanja dovode do obiteljskih stresova te dovode do nesigurnosti roditeljstva. Ovakav društveni proces je doveo do mijenjanja obitelji kako bi ona odgovorila na individualne potrebe i alternativne vrijednosne izbore (Milić, 2007., 321).

2.5. Slobodne veze i zasnivanje obitelji

Moderno doba je počelo obitelj prikazivati kao zastarjelu zajednicu ljudi koja ugrožava slobodu pojedinaca i koja nije u skladu s modernim dobom. U zapadnim društvima brak i obitelj su naišli na brojne promjene, a na to upućuju podaci o sve manjem broju sklopljenih brakova i sve većem broju rastava. Time se otvorio prostor za stvaranje slobodnih veza koje nude idealno rješenje za sve pojedince koji žele imati određenu dozu slobode, više vremena za sebe i manje obaveza prema partnerima i djeci ukoliko ih imaju. Slobodne veze time ruše temeljne vrijednosti obitelji kao temeljne društvene institucije, a brak je postao zastarjeli pojam koji se pretvara samo u vezu dvoje ljudi koji dijele zajedničke interese. Obiteljska jezgra je postala previše nestabilna, što je rezultiralo formiranjem zajednice stanovanja (Juul, 1995).

Pojavili su se novi oblici obitelji, među kojima su obitelji samo s jednim roditeljem, istospolne obitelji, slobodne veze i slično. Pojava slobodnih veza se pojavila nastajanjem ideologije roda koja pojašnjava kako svaka kultura proizvodi vlastita pravila ponašanja, prema kojima razlike u ulogama među spolovima nisu prirodno utemeljene. Društvu je omogućeno biranje partnera prema vlastitim afinitetima, koliko god puta to žele, odnosno ovisno o njihovim potrebama i željama. Prema tome heteroseksualnost, koja se smatrala prirodnom i logičnom, sada postaje samo jedan od izbora i mogućnosti spolnoga života (Čondić, 2006). dok su se istospolne obitelji smatrale stranim i apsurdnim konceptom.

U današnje vrijeme istospolne obitelji dolaze u različitim oblicima i veličinama, pripadaju različitim rasama i religijskim opredjeljenjima. Obitelji s jednim roditeljem se uglavnom odnose na samohrane majke, iako postoji i određeni broj samohranih očeva. Muškarac više nije glava kuće kao što je nekad to bio u tradicionalnim obiteljima, sada su žene te koje su neovisne i samostalne, grade karijeru, posvećene su poslu te odabiru radije biti samohrane majke, nego biti u braku s muškarcem s kojim ne žele biti. U slobodne veze ubrajaju se i izvanbračne zajednice koje su sve popularnije na zapadu. Takva zajednica predstavlja uspostavljenu vezu partnera koji zajedno žive bez potvrde braka. Često su takve zajednice mjesto ispitivanja stabilnosti partnerske veze s ciljem da se utvrdi jesu li partneri kompatibilni za ulazak u bračnu zajednicu (Koračević, 1999.). bez obzira na slobodu veze, parovi su ti koji odlučuju žele li svoju zajednicu nazvati obitelj i hoće li sklapati brak.

3. SUVREMENI ODGOJ DJECE

Dijete je potrebno prihvaćati kao vrijednost sa svim njegovim individualnim osobitostima kao i različitost obitelj iz koje dolazi, a odgojitelji, učitelji i roditelji trebaju biti ravnopravni partneri zainteresirani za djetetovu dobrobit (Booth i Ainscow, 1998., Lorenz, 2002., Elmore, 2007). Odgoj djece je zahvaćen transformacijom društva i obitelji, stoga su se dogodile značajne promjene u roditeljstvu. Prisutne su dvije temeljne promjene, koje imaju direktan utjecaj na roditeljstvo, a to su raznolikost obiteljskih struktura i individualizacija. Roditeljstvo je i dalje jedna karakteristična društveno-kulturnih uloga pojedinaca, ali i odrednica koja predstavlja vrijednosti društva koje su se s godinama mijenjale (Milić, 2007.).

Čudina-Obradović i Obradović (2006., 243) roditeljstvo definiraju kao širok pojam koji obuhvaća sljedeće dimenzije:

1. doživljaj roditeljstva – odluka, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge uz redefiniranje vlastitih ciljeva i doživljaja te promjena vlastite vrijednosti u korist emocionalnog zadovoljstva zbog djetetova uspjeha i razvoja
2. briga ili skrb roditelja – rađanje djece, njihovo zaštićivanje i briga te vođenje i pomoć u njihovom životu i razvoju
3. postupci i ponašanje roditelja – postupci koje roditelj provodi kako bi se ostvarili ciljevi djetetova uspjeha i razvoja
4. roditeljski odgojni stil - emocionalne prilike roditeljstva unutar kojih se ostvaruju odnosi između djeteta i roditelja.

Suvremeni odgoj prikazuje kako su se roditeljski pristupi promijenili kao i njihovi postupci i ponašanje. Porastao je broj izvanbračne djece, smanjila se stopa nataliteta i porastao broj samohranih roditelja. Sve navedeno je pod eksternim utjecajem, a uz individualne značajke roditelja i djeteta i njihove životne uvjete, neizostavni su utjecaji šire okoline koja uključuje kontekst društva i kulture (Daly, 2008.). Daly (2008., str.19) tvrdi kako varijacije u načinu na koji roditelji provode svoje roditeljske odgovornosti odražavaju resurse koji su im na raspolaganju kao njihove vještine i značajke.

Na odgoj djece utječe svakodnevna rutina roditelja, njihov posao, radno vrijeme, financijska mogućnost i slično. Najbolje je proučavati obitelj i odgoj djece kroz prijatelje, susjede, školu, radno mjesto i ostale socijalne jedinice. Suvremeni odgoj djece je stvorio zadovoljstvo braka bez djece, brakove s djecom, izvanbračne zajednice s djecom, dok ostali odustaju od braka i od djece (Milić, 2007.) Razlikuje tri tipa roditeljstva u današnjem dobu: (Milić, 2007., str.185)

1. odbacivanje roditeljstva
2. simetrični model roditeljstva koji održava partnerstvo roditelja
3. tradicionalni model roditeljstva koji je naslijedio patrijarhalni obrazac te je još uvijek najrasprostranjeniji.

Odbacivanje roditeljstva vodi samačkom načinu života, kohabitaciji ili bračnom životu bez djece. Prije je odgoj djece bio važna stavka svakog muškarca i žene, a počela se smanjivati porastom važnosti financijske sigurnosti, radi vlastite akomodacije, materijalnog stanja, karijere i slično. Simetrični model je nastao kao odgovor na rodne neravnopravnosti muškaraca i žena, stoga on teži partnerskim odnosima i roditeljstvu koje donosi zadovoljstvo. Tradicionalno roditeljstvo poistovjećuje se s majčinstvom zbog bioloških predispozicija, čime je nastala spolna neravnopravnost. Dok se u novijim istraživanjima, nameće važnost očinstva kao pozitivni odgojni utjecaj na dijete (Maleš, 1999.) te potpora i partnerstvo majčinstvu.

3.1. Suvremene roditeljske uloge

Roditeljska uloga uvijek je predstavljala veliku odgovornost, međutim nikad nije bila zahtjevnija nego danas. Roditeljske uloge suvremenog društva su direktno povezane sa važnim sociološkim pitanjima koja se dotiču spolne ravnopravnosti, položaja žene u društvu i važnosti roditelja u odgoju djeteta. Obitelj kao temeljna institucija društva, ali i institucija odgoja pojedinca, priprema dijete za ulazak u društvo, usmjerava ga da donosi ispravne odluke i prihvaća vrijednosti i običaje. Vjeruje se da rane godine učenja u djetetovom životu čine značajnu razliku u načinu na koji se razvijaju i uče tijekom svog života, stoga razvojni psiholozi istražuju ulogu roditelja i njegov utjecaj na razvoj djeteta.

Međutim, razvijanje uzročno-posljedične veze između ponašanja roditelja i odgoja i njegovog utjecaja na ponašanje i ponašanje djeteta relativno je težak zadatak te se primjenjuje sociološki pristup odgoja djeteta. Roditeljske uloge u obitelji promatraju se kao društveni

problem koji je nastao porastom i društvenog, ekonomskog i obiteljskog položaja žene i pojma braka. Tradicionalni pogled na majku i njezinu ulogu u obitelji se znatno izmijenio. Njezina briga o djeci i odgajanju je u suvremenom društvu izjednačena s muškarčevom, koji je u prošlosti pretežito prehranjivao obitelj i rijetko se brinuo oko djece.

U suvremenim obiteljima gdje postoje oba roditelja radnika i u obiteljima koje imaju samo jednog roditelja, moguća je pojava neplaćenog obiteljskog rada (Čudina-Obradović, Obradović, 2006.). Uloga roditelja ne obuhvaća samo područje odgoja djece, već je indirektno povezana sa svim kućanskim poslovima koji označavaju podjelu rada unutar obitelji. Društvo očekuje od suvremenih roditelja da dobro poznaju vlastito dijete, njihov razvoj, adekvatnu primjenu odgojnih postupaka te korištenje i uporabu novih vještina i znanja. Koliko je roditelj uspio u odgoju djeteta, pokazuje kako će se dijete razvijati i hoće li imati prilike za razvoj svojih potencijala.

Nadalje, suvremena obitelj se suočava s mnogobrojnim promjenama o kojim još nisu dovoljno educirani, a to su svakako masovni mediji. Masovni mediji u današnje vrijeme u velikoj mjeri utječu na stav ljudi, njihovu svijest i mišljenje koju vrlo lako kontroliraju promidžbenim kampanjama i prezentacijom novih tehnologija, proizvoda i usluga. Stvaraju jednu dozu ovisnosti o tehnologiji i stvaraju mišljenje kako su pružatelji točnih informacija i znanja. Promjene koje su se dogodile u odgoju djece je posljedica manjka provedenog vremena roditelja i djeteta.

Roditelji su u današnje vrijeme previše opterećeni obvezama na poslu koji im uzrokuje veliku količinu stresa, prisutan je manjak slobodnog vremena, no u slučajevima kada imaju više slobodnog vremena ili ga pokušavaju što kvalitetnije provesti s djecom ili ga troše za vlastite interese, na obostrano zadovoljstvo. Za bogatstvo druženja djece i roditelja nije uvijek presudno vrijeme, već je bitno druženje, izmjenjivanje mišljenja i stajališta te pričanje o životnim situacijama. Roditelji često čekaju vrijeme godišnjih odmora ili praznika kako bi se posebno posvetili djeci, zaboravljajući pritom kako je djeci potrebno kontinuirano druženje jer tako puštanje se ne može nadoknaditi.

3.2. Suvremeni trendovi majčinstva i očinstva

Industrijalizacijom, procesima modernizacije i individualizacije nestaje instrumentalna funkcija obitelji, ali raste njezina afektivna (ekspresivna) uloga. (Maleš, 1999) Zbog zaposlenosti obaju roditelja, majčina se uloga u kućanstvu može smanjiti, a otac može više prisustvovati u odgoju i skrbi za dijete. Suvremena istraživanja unutar društvenih znanosti daju rezultate koji pokazuju kako su i majka i otac jednako važni za djetetov razvoj, dok se u tradicionalnim obiteljima smatralo da je očeva uloga u razvoju djeteta manje važna od majčine uloge kojoj je pripadala cjelokupna zadaća skrbi i odgoja djeteta. (Maleš, 1999).

Zaposlenjem majke izvan kuće pojavila se potreba za novim funkcioniranjem obitelji te značajne promjene doživljaja očinstva. Gube se neki od tradicionalnih obrazaca očinskih funkcija: prenošenje društvenog statusa; otac kao model za postignuće u vanjskom svijetu; instrumentalni hranitelj obitelji; bespogovoran autoritet te nestaje model „odsutnog oca“ prema kojem nije nužna njegova fizička prisutnost. (Milić, 2007). U suvremenom roditeljstvu očinstvo dobiva nove dimenzije i karakteristike. „Od tradicionalne uloge oca u obitelji ostala je još samo autoritarna maska koja se formalno drži, ali zapravo sa sve manje moći, ali i volje oca da se drži takvog obrasca svoje očinske uloge.“ (Milić, 2007, str. 187).

Autorica Milić (2007) koristi paradigmu novog očinstva kojom definira osnovne karakteristike suvremene roditeljske uloge oca: dolazi do spajanja uloga oca i majke, tj. izgradnje androgino oca, što se odnosi na veću afektivnu prisnost i bliskost, privrženost i prijateljstvo te provođenje više slobodnog vremena s djecom (Milić, 2007). Nadalje, suvremeno očinstvo „naglašava važnost izražavanja topline i emocija, iskazivanje zaštite, brige i zanimanja za djetetovo zdravlje, napredak i uspješnost u školskoj i socijalnoj kompetenciji“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2003, str. 49).

Modernizacija i individualizacija su utjecale na funkcije obitelji i rast njezine ekspresivne uloge (Maleš, 1999). Majčina uloga kao roditelja se smanjila jer su se prava žena i muškaraca donekle izjednačila, stoga žene sve više rade i zauzimaju visoke pozicije u poduzećima. Zato se majčina uloga u kućanstvu može smanjiti, a očeva povećati tako što se sve više uključuje u odgoj i brigu o djeci. Majka i otac su jednako važni za razvoj djeteta, sok se u tradicionalnim obiteljima smatralo kako je majka najvažniji faktor u odgoju i razvoju djeteta (Maleš, 1999.).

Za razliku od tradicionalnog oca koji je prehranjivao obitelj, ali se u isto vrijeme brinuo oko njihovog odgoja i nadgledao obrazovanje, suvremeni očevi često radi razdvojenog života, razvoda braka, neredovito ili uopće ne komuniciraju s djecom što uvelike utječe na razvoj djece (Giddens, 2007.). Istraživanja ukazuju na podatke kako je očeva uloga u odgoju povezana s intelektualnim i emocionalnim kompetencijama, a odsutnost oca može utjecati na socijalizaciju djece, buntovno ponašanje, probleme u ponašanju, poteškoće u komunikaciji s drugim vršnjacima, smanjenje koncentracije i tako dalje (Maleš, 1999.).

Očinstvo se dugo smatralo nadmoćnijim i važnijim zbog socio-kulturne uloge oca, dok se majčinstvo promatralo kao biološka predodređenost žene te je iz navedenog razloga došlo do izjednačavanja majčinstva i roditeljstva, a uloga majke proglašena je univerzalnom društvenom funkcijom koja povezuje obitelj i definira njezinu društvenu poziciju. Dok značajka suvremenog majčinstva naglašava socio-kulturnu ulogu majke te je ona prepoznata kao temelj razvoja društvene ličnosti djeteta. No još uvijek joj je nametnuta društvena obaveza zadovoljiti kriterije koje zadaje društvo, ali i vlastite kriterije kojima želi biti najbolja majka svom djetetu.

Moderni trendovi su promijenili uloge majki i očeva te su se prilagodili društvenim i moralnim okolnostima. Izjednačavanje spolova naglasilo je važnost majčinstva i očinstva te kako su oba roditelja potrebna za skladan razvoj djeteta. Dolazi i do zamjena uloga te majka nije više samo kućanica, a otac hranitelj. Usporedno s time, suvremeno roditeljstvo i odgoj djece teže ravnopravnom roditeljskom partnerstvu.

3.3. Roditeljstvo izjednačeno s ravnopravnim partnerstvom

Odnos roditelja i djece se promijenio te su roditeljske uloge u odgoju postale ravnopravno partnerstvo. Suvremeni roditelji odbijaju tradicionalne stereotipe očinstva i majčinstva te podjele kućanskih poslova i poslova izvan nje. Ravnopravni roditelji se zajedno prilagođavaju i odlučuju o raspodjeli poslova oko djece, njihovom odgoju prema dostupnom vremenu i resursima koje imaju. Prema Giddensu (2005.), demokratizacija obitelji vodi karakterističnoj

promjeni, odnosno promjeni u ravnopravnosti spolova koja se udaljuje od tradicionalnih pogleda na ulogu majčinstva i očinstva u odgoju.

Žene i dalje nose veću odgovornost oko kućanskih poslova te imaju manje slobodnog vremena od muškaraca. Žena više nije specijalizirana samo za ulogu majke i kućanice, već se izborila za jednakost i raspodjelu moći u obitelji. Majka nakon radnog vremena odrađuje i kućanske poslove, brine se oko djece i partnera. Određeni faktori su utjecali na raspodjelu poslova u kućanstvu te u odgoju djece, a određeno je vrijednostima pojedinca. Iako je predodređeno da žena održava kućanstvo urednije i bolje se brine za djecu, njezina uloga ne bi bila potpuna da ne postoji otac koji je sve više uključen u odgoj djece.

Postoji razlika kako se djeca igraju s očevima, a kako s majkama. Veće sudjelovanje očeva je prilikom zabavnih igri i vanjskih aktivnosti, dok u ostalim aktivnostima podjednako sudjeluju kao što su šetnje, pomaganje oko učenja, društvene igre, istraživanje i otkrivanje novih stvari i tako dalje. Povećana je uloga očeva i vidljivo je kako vrijeme koje djeca i očevi provedu zajedno, pozitivno utječe na intelektualni i emocionalni razvoj djece. Dok su žene u isto vrijeme majke, kućanice i zaposlenice u poduzeću. Nose različite uloge istovremeno te se u isto vrijeme brinu o kući i odgoju djece, što je najteži zadatak roditelja.

Prisutna je podjela rada između partnera koja je najviše vidljiva kod mlađih generacija koji su skloniji ne tradicionalnim podjelama rada u obitelji, a vrijeme koje provode u kućanskim poslovima bude jednolično raspoređeno kako bi se obavilo u što kraćem vremenskom periodu.

3.4. Proturječnosti suvremenog roditeljstva

Usmjerenost na međusobne odnose i individuu dala je novi pogled na važnost djetinjstva i zahtjeve roditelja te je utjecala na promjene u privatnoj sferi obitelji. Uz puno vanjskih utjecaja na dijete, roditelji se mogu dovesti u situaciju bespomoćnosti jer, zbog užurbanog društvenog razvoja, smatraju da nisu dovoljno čvrsti pripremiti dijete na svijet koji se tako brzo mijenja (Milić, 2007). S obzirom da se roditeljstvo čini kao sve teži zadatak, dolazimo

do paradoksa suvremenog društva – raste zanimanje, suosjećanje i briga za dijete, uz razvijanje raznih načina povećanja plodnosti, a opada broj rođene djece (Uzelac, 2009).

U svojim sociološkim istraživanjima i proučavanju suvremene obitelji i roditeljstva, autorica Milić (2007) ističe četiri situacije koje možemo shvatiti kao proturječnosti suvremenog roditeljstva:

1) Roditeljstvo između moći i bespomoćnosti – budući da vlada ideologija „sve za djecu“, roditelji su u suvremenom društvu sa svih strana zatrpani preporukama, savjetima i uputstvima, te dolazi do osjećaja bespomoćnosti zbog suočavanja s društvenim agensima.

2) Roditeljstvo između individualizacije i „profesionalizacije“ – roditeljstvo čini samo jedan segment u mreži socijalnih institucija koje također sudjeluju u odgajanju djece (škola, medicinske institucije, crkva, pravne institucije, masovni mediji i slično). Pod utjecajem ovih vanjskih faktora može se dogoditi da se neki roditelji ne uspiju prilagoditi društvenim očekivanjima. Oni žele kroz roditeljstvo doživjeti vlastitu samorealizaciju i zadovoljstvo.

3) Roditeljstvo između represije i tolerancije – kao nastavak vanjskih utjecaja, roditelji se mogu naći u dilemi na koji način djelovati te koliko i kako tolerirati ponašanje djeteta.

4) Roditeljstvo između romantične ideologije samoostvarenja i žrtvovanja – može doći do konflikta između očekivanja roditelja, koja mogu biti preuveličana, i ograničenja koja im se postavljaju, pa mogu svoj odnos prema djeci shvatiti kao stalnu napetost, pregovaranje, ucjenjivanje, dogovaranje, a sve u svrhu prilagođavanja demokratskom društvu, pri čemu zadovoljstvo roditeljstva nestaje (Milić, 2007, str. 189).

Također postoji i obiteljska neravnoteža. Prema Elkindu (1994) u promatranju društvenih promjena i transformacija obitelji, govori se o obiteljskoj neravnoteži. Nakon promjena u 18. i 19. st., dolazi do razdoblja stare moderne obiteljske neravnoteže u kojoj je cilj zadovoljavanje potreba djece što dovodi do prezaštićene djece. Kao nastavak istog, 20. stoljeće dovodi do nastanka postmoderne neravnoteže – cilj je zadovoljenje potreba roditelja koji su sve zaposleniji te sa sve više mogućnosti i u profesionalnom i osobnom smislu, popustljiviji, nejasni i lako promjenjivi u svojim vrijednostima i granicama (Elkind, 1994).

Može se zaključiti da suvremeno društvo donosi mnoge izazove i sadašnjim, a i budućim roditeljima te da se zadaci roditeljstva konstantno mijenjaju. Također, jedna od glavnih značajki suvremenog društva je sudjelovanje žena na tržištu rada, što dovodi do modela dva hranitelja obitelji te to predstavlja jedan od većih izazova roditeljstvu.

3.5. Usklađivanje vanjskog rada i roditeljske uloge

Na važnost istraživanja ovog problema, utjecao je trend zapošljavanja žena izvan obitelji te Bronfenrennerova ekološka teorija koja upozorava na utjecaj šireg konteksta na roditeljske uloge. također, u većini današnjih razvijenih zemalja karakteristična je zaposlenost oba roditelja (Puljiz, Bouillet, 2003). Utjecaj zaposlenosti i rada izvan kuće vidljiv je u redefiniranju roditeljskih uloga, a posebno je značajan sukob rad-obitelj – prvo kod zaposlenih majki, ali promjenom uloga i kod očeva (Čudina-Obradović, Obradović, 2000). Sukob se očituje u nezadovoljstvu osobe radnim i obiteljskim okruženjem, koji se može odraziti na psihičko i fizičko zdravlje pojedinca, ali i na obitelj te radnu organizaciju (Dobrotić, Lajkija, 2009).

„Cjelokupan razvoj istraživanja radno-obiteljskog sučelja možemo promatrati kao posljedicu i prateću pojavu promjena tehnologije i organizacije rada u zemljama razvijenog zapada, koje su se dogodile u tri posljednja desetljeća“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2000, str. 132). Mišljenja i pojedinačne situacije se u ovom pitanju razlikuju, a činjenica da suvremeno društvo i razvoj tehnologije stvara nove modele kojima se može integrirati rad i obitelj, tj. dovesti do brisanja njihovih granica, nije opet garancija zadovoljstva.

Neki rezultati istraživanja ukazuju da prezaposlenost roditelja i sukob profesionalnih i osobnih uloga može dovesti do promijenjenih odnosa u braku ili odnosu s djecom te ističu negativne aspekte utjecaja rada na roditeljstvo. Zbog zaposlenosti, roditelji imaju manje vremena za obavljanje roditeljskih uloga te vrijeme koje provode zajedno pokušavaju iskoristiti sa što manje konflikata (Dencik, 1989). Kako bi razumjeli dijete, pregovaraju s njim, a „stvara se odnos u kojem dijete dobiva što poželi“ (Dencik, 1989, str. 170). Ovdje se radi o spomenutom permisivnom stilu ponašanja roditelja.

Čudina-Obradović i Obradović (2000, 2006) iznose sljedeće negativne aspekte zaposlenja na roditeljstvo, temeljene na istraživanjima: zaposlenim ženama vlastita djeca ne predstavljaju središnju životnu vrijednost (Jones i Brayfield, 1997, prema Čudina-Obradović, Obradović, 2000) pa će se rjeđe odlučiti na rađanje djece; neadekvatne institucije poput jaslica ili vrtića te nedovoljna uključenost oca (Silverstein, 1991); nepravedna raspodjela kućanskih obaveza

(Duxbury i Higgins, 1991.; Kluwer i sur., 1996.), a osobito ženin doživljaj te nepravedne raspodjele. S druge strane, istraživanja su pokazala i brojne pozitivne posljedice koje suvremeni trend zapošljavanja ima na bračne odnose, obitelj (npr. ekonomska moć) te odgojnu okolinu. (Čudina-Obradović, Obradović, 2000)

„Zaposlene žene osjećaju da imaju veću kontrolu nad svojim životom, imaju veće samopouzdanje, kompetentnije su i imaju veću ekonomsku sigurnost. Sve to posredno utječe na bolju kvalitetu njihova partnerstva i roditeljstva“ (Svilar Blažinić, 2014, str. 27). Otac ima veću mogućnost uključiti se u odgoj djece, što povećava bliskost sa ženom i djecom. To može voditi manje tradicionalnoj podjeli poslova u kućanstvu. U svakodnevnom odgoju, podjednaka uključenost majke i oca u životu djeteta te njihova zaposlenost, nametnut će manje stereotipa o spolnim/rodnim ulogama. U nezaobilaznoj potrošačkoj odrednici moderne obitelji, kao strukturi suvremenog društva, rad služi tome da zadovoljava sve potrebe obitelji.

Uz pitanja usklađivanja radne i obiteljske uloge, posebno su vezane mjere obiteljske politike, koje nastoje da se na tržištu rada osigura kontekst koji je prijateljski prema obitelji. Načela obiteljske politike te međunarodne organizacije bave se ovim problemom i nastoje ga prevladati tzv. rekonzilijacijom rada i obitelji (Puljiz, Bouillet, 2003). Rekonzilijacija rada i obitelji su mjere koje se odnose na promjenu i usklađivanje odnosa između rada, skrbi, obitelji, lokalne zajednice i društva u cjelini. Rekonzilijacija rada i obitelji definira kako bi obiteljska politika trebala raditi na tome da se zakonodavstvo i tržište rada prilagođavaju potrebama obitelji i roditeljstva.

To se odnosi na olakšavanje ulaska i izlaska roditelja na tržište rada, u obliku porodnih i roditeljskih dopusta, skraćenog radnog vremena, fleksibilnih oblika zaposlenosti te institucionalne skrbi za djecu, koji bi na neki način olakšali usklađivanje rada i roditeljstva (Puljiz, Bouillet, 2003; Raboteg Šarić, Pećnik, Josipović, 2003). Što se tiče obiteljske politike u Hrvatskoj, brojnim zakonima osigurana su prava majkama i očevima u kontekstu usklađivanja rada i roditeljstva. Može se istaknuti Zakon o radu (2014), kojim su osigurana prava roditeljima: zabrana nejednakog postupanja prema trudnicama (čl.31); zabrana otkaza (čl.34); omogućena stanka za dojenje i skraćeno radno vrijeme (čl.32) te pravo na roditeljski, roditeljski ili posvojiteljski dopust (čl. 35). (<http://www.zakon.hr/z/307/Zakon-o-radu>, NN 93/14)

Kao posljedica patrijarhalnog obrasca obitelji i položaja majke, obilježen je položaj žene u društvu, ali i na tržištu rada. Žene su u suvremenom društvu uključene u područje rada i sve manje prihvaćaju tradicijski model podjele uloga na poslu i u obitelji. U razvijenijim zemljama model jednog hranitelja obitelji, prema kojemu žena ostaje u kući, više je iznimka nego pravilo. Smanjeni prihodi u obitelji i ekonomski stres djeluju na kvalitetu braka. Ekonomski pritisci povećavaju neprijateljske osjećaje supruga i depresivnost žena, a brige zbog financija povezane su s većim nezadovoljstvom u braku. Gubitak prihoda i rada djeluje na povećanje broja razvoda.

Istraživanja pokazuju da zaposlenost žene i veća zarada žene pridonosi stabilnosti braka u slučaju kad obitelj ima manje prihode zbog nezaposlenosti supruga ili njegovih manjih prihoda (Raboteg Šarić, Pećnik, Josipović, 2003). Rad sve više služi da zadovoljava sve veće potrošačke potrebe obitelji. Tržišna ekonomija postaje previše prisilna, stvara potrošačku kulturu i toliko je moćna da ono što je danas luksuz, sutra se pretvara u nužnost. Stoga dolazi do zaključka da je dodatna zarada potrebna za kupnju dodatnih dobara na koja se sve više troši. Obitelji s malom djecom kontinuirano doživljavaju stres i izazove zbog zaposlenja roditelja i njihovih uvjeta na poslu, nezaposlenosti, niskoga životnog standarda i sve veće stope dječjeg siromaštva (Raboteg Šarić, Pećnik, Josipović, 2003).

Skrb za djecu postaje sve skuplja, a dodatnu poteškoću izaziva sve manje ulaganje društva u djecu općenito, kao i u usluge za obitelj i skrb za djecu. Jedan od načina usklađivanja rada i obitelji podrazumijeva adaptaciju tržišta rada potrebama obitelji, olakšanim ulaskom i izlaskom s tržišta rada, skraćenim radnim vremenom, povremenim radom ili kakvim drugim oblikom fleksibilne zaposlenosti, kao što je rad kod kuće. Majke češće od očeva doživljavaju sukob između usklađivanja skrbi za djecu i napredovanja na poslu. Mnoge bake, djedovi i rođaci su radno aktivni ili zemljopisno odvojeni te njihova pomoć u odgoju djece izostaje.

3.6. Utjecaj obiteljskih odnosa na dječji razvoj

U suvremenom svijetu struktura obitelji postaje sve raznovrsnijom i odražava različite životne stilove i dublje promjene u društvenim odnosima. U različitim društvima razlikuju se i stavovi okoline prema različitim tipovima obitelji, ovisno o zastupljenosti takvih obitelji u društvu, prevladavajućoj ideologiji ili mjerama obiteljske politike što znači da i širi društveni koncept utječe na to kakve će posljedice na razvoj djece imati život u različitim obiteljskim zajednicama. Roditelji iz jednoroditeljskih obitelji često su siromašniji u usporedbi s roditeljima iz dvoroditeljskih obitelji. Dugotrajno siromaštvo i financijski stres narušavaju sposobnost roditelja da budu stalno uključeni u odgoj djece i da im pružaju skrb i podršku.

Prema kontekstualnom ekološkom modelu razvoja djeteta, Grolnick i suradnici (2008) kontekstualne utjecaje nazivaju *pritislima odozgo* (okolinski ili situacijski izvori stresa), *pritislima odozdo* (obilježje djeteta i njegovo ponašanje) te *pritislima iznutra* (unutrašnja obilježja roditelja). Obilježja lokalne zajednice te razina uspostavljenog partnerstva između obitelji i relevantnih čimbenika lokalne zajednice predstavljaju snažan okolinski utjecaj na roditeljstvo. Suvremena obitelj se susreće s brojnim socijalnim problemima u čijem nadvladavanju treba pomoć službenih institucija uže i šire društvene zajednice.

Kako bi se realizirao holistički pristup društvenoj potpori roditeljima, potrebno je uspostaviti partnerske odnose između roditelja i relevantnih čimbenika društvenog konteksta. Gradnja partnerstva je u funkciji prevencije štete i promocije snaga (Gardner, 2003), odnosno smanjenja mogućih rizika i osnaživanja zaštitnih procesa obiteljskog sustava. Roditeljima je stoga važna potpora drugih ljudi koji su imaju bitnu ulogu u njihovim životima. Socijalna podrška ublažava roditeljski stres, pružajući vrijedne ekonomske i međuljudske resurse kao što su skrb o djeci, pružanje adekvatnog modela djeci kojoj nedostaje drugi roditelj, pomoć u kućanskim poslovima, financijska pomoć i emocionalna podrška.

Nažalost, u suvremenom društvu drugi članovi obitelji pružaju malo praktične podrške majkama. Samohrane majke općenito ne primaju veću pomoć obitelji od udanih majki (Raboteg Šarić, Pečnik, Josipović, 2003, str. 26). Istraživanja dokazuju da nakon razvoda opada i učestalost kontakata između očeva i djece. Razvod smanjuje psihološku dobrobit roditelja, što posredno utječe i na dobrobit djece. U usporedbi s oženjenima, razvedeni

pojedinci su manje sretni, imaju više simptoma depresivnosti, slabije samopouzdanje, a također imaju i više zdravstvenih problema.

Oni su socijalno izoliraniji, imaju niži životni standard, uslijed čega su izloženiji većem financijskom stresu, imaju više teškoća u odgoju djece. Nakon razvoda često dolazi do promjena u roditeljskim odgojnim postupcima zbog stresa samohranog roditeljstva, odnosno roditelji često investiraju manje vremena u djecu, daju im manje podrške, imaju manje pravila u obitelji i nadzora nad djecom ili pak koriste teže oblike discipliniranja djece. Djeca se teže prilagođavaju na razvod roditelja ako su usto izložena i ostalim nepovoljnim događajima, primjerice nagloj promjeni u obiteljskim prihodima, promjeni škole te preseljenju u lošije i rizično susjedstvo.

Bolju prilagodbu pokazuju djeca koja imaju aktivne načine suočavanja sa stresom i podršku među svojim vršnjacima te ona djeca koja krivnju roditelja za razvod roditelja ne pripisuju sebi. (Raboteg Šarić, Pečnik, Josipović, 2003, str.27)

4. ZAKLJUČAK

Moderno doba je kreiralo pojam obitelji i odgoja djece u sasvim novi pojam koji ako se pažljivo pogleda ostaje isti kao i prije. Obitelj je dom, mjesto sigurnosti, ljubavi i zajedničkih odnosa. Obitelj je zajednica ljudi koja nikad neće nestati. Tranzicija kroz koju su prošle obitelji iz prošlosti u sadašnjost prema budućnosti sadrži ogromne promjene, no bez obzira na podjelu na modernu ili tradicionalnu obitelj i odgoj, obitelj je mjesto gdje pojedinac pripada i kojem gravitira.

Prije nekoliko godina, koncept obitelji i odgoja djece bio je drugačiji. U različitim kulturama obitelj je smatrana roditeljima koji odgajaju svoju djecu gdje svi žive zajedno i odgajaju djecu i unuke. Bliži rođaci bili su značajan dio obitelji. Tri generacije smatrane su jednom obitelji koja živi zajedno, no u današnje vrijeme su se koncepti obitelji promijenili. Obitelj su postali samo roditelji ili braća i sestre. U vrijeme kada jedna ili dvije generacije stvaraju obitelj, navedena promjena se ne mijenja na kulturnoj osnovi, nego se smatra kao univerzalno prilagođena.

Obitelj i odgoj djece su temeljne institucije društva, a proces modernizacije i individualizacije utjecali su na promjene vrijednosti te pojavu različitih oblika obiteljskih i odgojnih struktura. Moderno društvo je okarakterizirano odbacivanjem roditeljske uloge, smanjenjem broja djece, odgađanjem rođenja djece te povećanjem broja samohranih roditelja.

Odgoj djece se u modernom društvu smatra jednim od temeljnih, najodgovornijih i najtežih društvenih uloga individue. Uzimajući u obzir užurbani način života koji je nastao modernizacijom i globalizacijom, u društvu su počeli prevladavati tehnologija, pametni telefoni te masovni mediji, ali isto tako i naglašavanje individualnosti ispred obitelji.

Društvena politika je usmjerila pažnju na usklađivanje poslovnog svijeta s roditeljskom ulogom te uspostavljanje ravnopravnosti između muškaraca i žena. Suvremeno društvo je promijenilo pogled na odgoj djece, a promijenio se i način života ljudi. Sociologija porodice proučava sve aspekte roditeljstva, uzročno-posljedične veze i kako je moderno doba utjecalo na promjene u obitelji i odgoju. Pojavili su se novi oblici i trendovi obiteljske i odgojne strukture koji su utjecali na kontekste individualizacije i profesionalizacije koje nudi moderno društvo.

Prisutni su pozitivni pomaci u demokratizaciji odnosa, boljem položaju žena i djece u razvijenim zemljama, za razliku od patrijarhalnih obiteljskih obrazaca. Javlja se i sve veći broj zaposlenih i ekonomski neovisnih žena i majki, a suvremena obitelji jača na području zadovoljavanja emocionalne potrebe, uz osiguranje socioekonomskih uvjeta za život. Zahtjevi suvremenog društva pred roditelje stavljaju teške zadatke koji roditeljstvo i odgoj djece čine teškom ulogom. Tradicionalni model majke-kućanice i oca-uzdržavatelja je i dalje prisutan, što upućuje na nejednak položaj žena, majki i obitelj u cijelosti.

Demografski pokazatelji upućuju na podatak kako je sve manje obitelji s djecom, kasnije se rađaju, dolazi do povećanja samohranih roditelja i samaca, a shodno navedenom se mijenja i slika odgoja djece. Suvremeni trendovi roditeljstva utječu na društvo u kontekstu opadanja nataliteta, pojave socijalnog steriliteta i feminizacije. Javila se potreba za detaljnijim sociološkim istraživanjem odgoja djece i roditeljstva, radi ubrzanog načina života i mijenjanja pogleda na svijet i život. Odgoj djece predstavlja kulturni proces i podizanje novih generacija koje razvijaju mišljenja, očekivanja i vrijednosti suvremenog društva. Takvom pojmu pripada rušenje održivog patrijarhalnog modela obitelji u kojem otac nosi glavnu ulogu i rušenje tradicionalnog odgoja djece.

Zaključak ovog rada je da su suvremena obitelj i roditeljstvo u stalnoj promjeni i interakciji s užim i širim društvenim kontekstom, stoga je osobito važno da relevantni čimbenici društva prepoznaju i uvažavaju potrebe djece i roditelja te na njih odgovore odgovarajućom obiteljskom, socijalnom i odgojno – obrazovnom politikom. Usklađivanjem i nadopunjavanjem društvenih akcija i programa u funkciji je dobrobiti djece i obitelji pa tako i budućnosti našeg naroda. Odgoj djece je najteži, najodgovorniji i najzadovoljniji zadatak s kojim se čovjek može suočiti. To je ujedno i posao za koji ljudi dobivaju najmanje formalne obuke. Svaka osoba zna kako odgajati dijete što obično dolazi iz okoline ili vlastitog odgoja te to dovodi do ponavljanja uzoraka iz vlastitih socijalnih iskustava roditelja i prosljeđivanja njihovoj djeci.

5. LITERATURA

1. Akrap A., Čipin I., *Socijalni sterilitet u Hrvatskoj: zašto smo neoženjeni i neudane*, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2006.
2. Belamarić I., *Suvremena obitelj i odgoj djece*, Centar za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje Sirius, Zagreb, 2019.
URL:<https://centar-sirius.hr/suvremena-obitelj-i-odgoj-djece/>
3. Benven A., *Obitelj kroz povijest*, Bogoslovska smotra, 1972.
4. Čondić A., *Život u slobodnim vezama i ženidba na pokus – kršćani u gradskim ženidbama*, Diaconvensia, 2009.
5. Čudina-Obradović M., Obradović J., *Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti*, Revija za socijalnu politiku, Vol. 10, No. 1, 2003.
6. Čudina-Obradović M., Obradović J., *Psihologija braka i obitelji*, Golden marketing, Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
7. Daly M., *Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup*, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2008.
8. Dencik L., *Growing Up in the Post-Modern Age: On the Child's situation in the Modern Family and on the Position of the Family in the Modern Welfare State*, Acta Sociologica, 1989.
9. Giddens A., *Treći put: Obnova socijaldemokracije*, Politička kultura, Zagreb, 1999.
10. Giddens A., *Odbjegli svijet: Kako globalizacija oblikuje naše živote*, Jesenski i Turk, Zagreb, 2005.
11. Haralambos M., Holborn M., *Sociologija – teme i perspektive*, Golden marketing, Zagreb, 2002.
12. Janković J., *Obitelj u fokusu*, Etcetera, Zagreb, 2008.
13. Juul J., *Razgovori s obiteljima*, NIP Alineja, Zagreb, 1995.
14. Koračević K., *Novije promjene u življenju i shvaćanju obitelji i braka*, Bogoslovska smotra, Zagreb, 1999.
15. Ljubetić M., *Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu*, Split, 2006.

16. Maleš D., *Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima*, Filozofski fakultet Zagreb, 2012.
17. Maleš D., *Uloga majke i oca u odgoju djeteta*, Obitelj u suvremenom društvu, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 1999.
18. Milić A., *Sociologija porodice: kritika i izazovi*, Čigoja štampa, Beograd, 2007.
19. Nikodem K., Aračić P., *Obitelj u transformaciji*, Golden Marketing - Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.
20. Nenadić Bilan D., Matov J. *Partnerstvo obitelji i predškolske ustanove kao potpora roditeljstvu*, Sveučilište u Zadru, 2014.
21. Nimac D., *(Ne)mogućnosti tradicijske obitelji u suvremenom društvu*, Obnovljeni život, 2010.
22. Puljiz V., *Socijalna politika i obitelj*, Revija za socijalnu politiku, Vol. 1, No.3, 1994.
23. Raboteg-Šarić Z., Pećnik N. i Josipović V., *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2003.
24. Rosić V., Zloković J., *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*, Graftrade, Rijeka, 2002.
25. Stacey J., *In the name of the family*, Beacon Press, Boston, Massachusetts, 1996.